

УДК 351:330

*В. П. Якобчук,**к. е. н., професор, завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління, Поліський національний університет, м. Житомир**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2147-7994>**Л. І. Симоненко,**к. е. н., доцент кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління, Поліський національний університет, м. Житомир**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6924-3885>**В. А. Довженко,**к. е. н., доцент кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління, Поліський національний університет, м. Житомир**ORCID ID: <https://orcid.org/0000/0001/7441/3535>**М. М. Гуменюк,**здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності "Публічне управління та адміністрування", Поліський національний університет, м. Житомир**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9077-045X>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.5.125

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

V. Yakobchuk,

PhD in Economics, Professor, Head of the Department of Economic Theory,
Intellectual Property And Public Administration,
Polissia National University, Zhytomyr

L. Symonenko,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economic Theory,
Intellectual Property and Public Administration, Polissia National University

V. Dovzhenko,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economic Theory,
Intellectual Property and Public Administration, Polissia National University, Zhytomyr

M. Humeniuk,

Master's student of the Faculty of Law, Public Administration
and national security, Polissia National University, Zhytomyr

PROGRAM-BASED APPROACH TO MANAGING THE ECONOMIC POTENTIAL OF THE STATE IN THE CONTEXT OF MILITARY AGGRESSION

Досліджено теоретичні та практичні аспекти програмно-цільового підходу до управління економічним потенціалом країни, відображено динаміку макроекономічної ситуації під час війни, ступінь руйнування інфраструктури, тенденції зовнішньої торгівлі та її перспективи, проблеми з фінансуванням витратної частини державного бюджету, збільшення державного боргу" вплив на потенціал української економіки обсягів допомоги західних країн, обґрунтовано можливі шляхи застосування програмно-цільового підходу для забезпечення управління показниками національного виробництва України тощо.

Визначено, що для ефективної економічної політики України у довгостроковій перспективі потрібно широко застосовувати програмно-цільовий підхід до управління економічним потенціалом держави, для покращення кількісної оцінки економічних показників та наслідків воєнних потрясінь і, що більш важливо, окреслення найефективніших напрямів економічної стабілізації. Для періодів післявоєнного відновлення це досить складне завдання, так як війни, так і будь-які військові конфлікти є надзвичайними подіями, і тому їх завжди важко порівнювати з історичною перспективою.

The theoretical and practical aspects of the program-target approach to managing the economic potential of the country are studied, the dynamics of the macroeconomic situation during the war, the degree of destruction of infrastructure, trends in foreign trade and its prospects, problems with financing the expenditure part of the state budget, increasing public debt, the impact on the potential of the Ukrainian economy of the volume of aid from Western countries are reflected, possible ways of applying the program-target approach to ensure the management of indicators of national production of Ukraine.

It is determined that for an effective economic policy of Ukraine in the long term, it is necessary to widely apply a program-target approach to managing the economic potential of the state, to improve the quantitative assessment of economic indicators and the consequences of military shocks, and, more importantly, to identify the most effective directions of Economic Stabilization. For periods of post-war reconstruction, this is quite a difficult task, since wars and any military conflicts are extraordinary events, and therefore they are always difficult to compare with the historical perspective.

It is reflected that military aggression creates unprecedented challenges for the state's economic policy, so we need to refer to the historical experience of program-targeted management of the economic potential of developed countries, which provides examples of effective and rapid economic recovery. The famous Marshall Plan, or program for the reconstruction of Europe, is always mentioned when we talk about the successful transition from a wartime economy to prosperity in peacetime. However, some economists argue that the fundamental secret to Europe's success lay not in financial support itself, but in an institutional willingness to use these resources and allocate them efficiently. Attention is focused on examples of financial support from foreign allies that actually harm recovery, rather than accelerate development, due to the lack of institutional readiness to implement economic policies.

Therefore, Ukraine today needs sound macroeconomic management and a promising economic policy, which is crucial for the successful restoration of the affected infrastructure and resource support for territorial communities.

Ключові слова: програмно-цільове управління, держава, економіка, економічний потенціал, економічна політика, військова агресія, економічні показники.

Key words: program and target management, state, economy, economic potential, economic policy, military aggression, economic indicators.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Справжній секрет післявоєнного успіху Європи, проявляється в фундаментальних і структурних програмно-цільових змінах управління ресурсним забезпеченням країн, посиленні регуляторних інструментів впливу на ринкові відносини, посиленні державного контролю над ціноутворенням тощо. Досвід Європи показує, що майже повністю паралізовану економіку після воєнний період, в якій відбувалось абсолютне економічне скорочення, висока інфляція, знецінення грошової одиниці,

спостерігалась відсутність зовнішнього фінансування, разом з тисячами смертей і зруйнованою соціальною інфраструктурою можна відновити шляхом результативного державного регулювання економічним потенціалом. Збільшення військових видатків та боргове фінансування через монетарну емісію лягли величезним тягарем на європейську економіку, що змусило уряди скоротити невійськові витрати, а Центральні банки розпочали політику монетарної стабілізації, але слідом за переконливими військовими успіхами, економічні реформи допомогли країнам ЄС відновити приватне споживання, стабілізувати його ринки та виграти війну економічно [10].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Ваговим внесок щодо розробки теоретичних та практичних питань розвитку та вдосконалення програмно-цільового методу управління економічним потенціалом внесли, як зарубіжні так і українські вчені. Так, дослідженням проблем управління соціально-економічним розвитком території на основі програмно-цільового підходу, присвячені праці: Е. Ведунга, Д. Уільямса, К. Вайса, Л. Пала та ін. Серед українських науковців цим питанням займались: С. І. Дорогунцов, В.А. Поповкін, І.І. Лукінов, Н.О. Крайник, М.І. Фащевського, Я.Б. Олійник, Л.Г. Чернюк та інших. Проте, не зважаючи на значну кількість публікацій вирішити проблеми в цій сфері так і не вдається, тому і потребує подальшого дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Застосування програмно-цільового підходу до управління економічним потенціалом України забезпечить прискорення вступу до ЄС, що створить можливості виведення економіки на новий рівень, забезпечить підвищення конкурентоспроможності держави, буде сприяти підвищенню рівня життя населення та економічному розвитку територіальних громад. Програмно-цільове управління сприятиме доступу економічних суб'єктів до єдиного європейського ринку, забезпечить їх конкурентоспроможність, дасть можливість подолати кризові явища викликані воєнною агресією, в практичному плані сприятиме розвитку нових можливостей для України в довгостроковій перспективі.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Програмно-цільовий підхід, який реалізується Європейською Комісією по управлінню економічним потенціалом ЄС, сприяє створенню середовища для довгострокової ефективної економічної політики держав з орієнтирами на комплексне реформування ресурсного забезпечення. Ці підходи дозволяють вирішити ключові проблеми, які пов'язані не тільки з поточною ситуацією в економіці, але і з розробкою стратегічних економічних пріоритетів, спрямованих на посилення стійкості до фінансово-економічних викликів та забезпечення інклюзивного зростання.

Орієнтири спрямовані на те, щоб система була прозорішою та відкритою, з більшою часткою ефективних форм власності та господарювання, кращим правозастосуванням управлінських інструментів. Водночас, реформи та інвестиції мають скоротити показники державного боргу, стати більш реалістичними та цілеспрямованими. Таким чином, програмно-цільовий підхід має допомогти побудувати збалансовану та стійку економіку майбутнього, водночас забезпечуючи стабільність державних фінансів кожної країни окремо. Для досягнення таких цілей, у всіх держав-членів ЄС, повинна бути

висока ступінь зацікавленості сторін та держав-членів в збереженні та примноженні економічного потенціалу. Національні плани щодо забезпечення стійкості боргу та посилення стійкого до його зростання, закріплені в загальних рамках ЄС [6].

Держави-члени повинні мати більше свободи дій у визначенні свого шляху економічного та фіскального коригування, посилюючи національну відповідальність за управлінські дії. Має застосовуватись єдиний оперативний показник — чисті первинні витрати, тобто витрати, які контролюються урядом, який слугував би основою для встановлення шляху фіскального коригування та проведення щорічного фіскального нагляду, таким чином значно спрощуючи структуру [3].

В частині спільної економічної політики ЄС та застосування програмно-цільового підходу, Комісія пропонує еталонний шлях фіскального коригування, що охоплює період у чотири роки, на основі своєї методології аналізу стійкості боргу. Цей базовий шлях коригування має забезпечити, щоб борг держав-членів зі значними або середніми борговими проблемами був переведений на правдоподібний шлях до зниження, а дефіцит залишався б достовірно нижче контрольного значення 3% ВВП, встановленого в Договорі. Потім держави-члени подають плани, що встановлюють їх середньостроковий фіскальний шлях, а також пріоритетні реформи та зобов'язання щодо державних інвестицій. Держави-члени можуть запропонувати більш тривалий період адаптації, подовжуючи шлях фіскального коригування до трьох років, якщо цей шлях підкріплюється низкою реформ та інвестиційних зобов'язань, які підтримують стійкість боргу та відповідають загальним пріоритетам і цілям ЄС [2].

Комісія, в межах програмно-цільового планування, має надати оцінку ризикам боргових зобов'язань, оцінити їх динаміку, ступінь спрямовання на спад або зростання економічного потенціалу, зменшення дефіциту бюджету до контролеваного значення, 3 % ВВП у середньостроковій перспективі. В такому випадку, Рада схвалює плани з врахуванням позитивної оцінки Комісії, контролює виконання планів, а держави-члени подають щорічні звіти про хід виконання планів для сприяння ефективному моніторингу та забезпечення прозорості використання активів.

Таким чином, програмно-цільове управління дозволяє країнам-членам ЄС розробити свої фіскальні траєкторії, впроваджувати більш суворі інструменти економічної політики ЄС для забезпечення дотримання принципів демократії, яка активується, коли держава-член, із боргом більше 60% ВВП, відхиляється від погодженого плану видатків. Програмно-цільовий підхід посилює механізми примусу, а застосування фінансових санкцій стає більш ефективним за рахунок зменшення їх розміру. Макроекономічні умови для структурних фондів і для Фонду відновлення та стійкості застосовуються в подібному плані, тобто фінансування може бути призупинено, якщо держава-член не вжила ефективних заходів для виправлення свого надмірного дефіциту.

Нові інструменти програмно-цільового регулювання можуть забезпечити реалізацію реформ та інвестиційних зобов'язань, прискорити шлях до адаптації економіки нових членів ЄС до спільних стандартів. Невико-

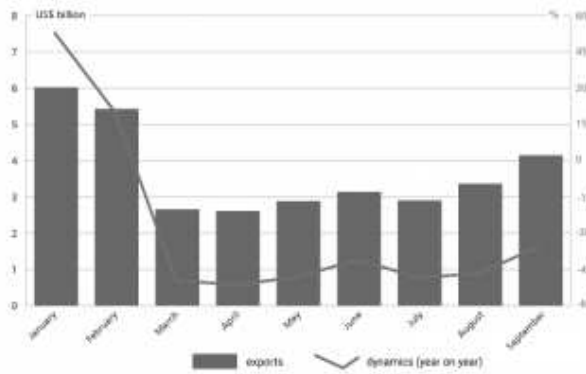

Рис. 1. Експорт товарів з України та його динаміка у 2022 році

Джерело: адаптовано автором на основі даних Державної служби статистики України [4].

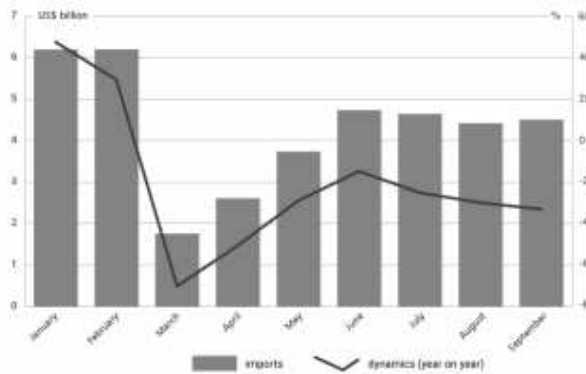

Рис. 2. Імпорт товарів в Україну та його динаміка у 2022 році

Джерело: адаптовано автором на основі даних Державної служби статистики України [4].

нання реформ та інвестиційних зобов'язань посилює коригування, а для держав-членів євросони вступають в силу ряд фінансово-економічних санкцій. Державне регулювання процесу макроекономічної невідповідності, спрямоване на раннє виявлення потенційних макроекономічних ризиків, запобігання виникненню шкідливих макроекономічних дисбалансів, які вже існують, є перевагами програмно-цільового європейського підходу управління ресурсним потенціалом.

Пропозиції щодо реформування економічної політики ЄС зосереджуються на посиленні діалогу між Комісією та державами-членами для створення кращого спільного розуміння викликів і політичних дій необхідних для їх вирішення. Запобіжна роль регуляторної політики має посилюватись в макроекономічному середовищі для запобігання новим ризикам, тому більша вага повинна приділятися тенденціям економічного розвитку ресурсного забезпечення для усунення існуючих диспропорцій. Швидке досягнення домовленості, щодо перегляду фіскальних правил ЄС та інших елементів системи економічного управління, є невідкладним пріоритетом на поточному критичному етапі для економіки ЄС, тобто держави-члени та Комісія повинні досягти консенсусу щодо реформи системи економічного управління економічними процесами в 2024 та наступних роках.

У цьому зв'язку, війна, яка триває в Україні і має катастрофічний вплив на економіку країни, обсяги ВВП, який знизився приблизно на третину, а матеріальні збитки через руйнування інфраструктури перевищили

100 мільярдів доларів США і зростають щодня, вимагає прискорення переходу країни до програмно-цільового управління економічним потенціалом. Ослаблює позиції України в геополітичному просторі, також високий рівень інфляції, ослаблення валюти та дуже високий рівень безробіття, які завдають все більшої шкоди українському суспільству, знецінюють фінансові та людські ресурси. Проблема ускладнюється також тим, що функціонування економіки країни, соціальної сфери, включаючи виплату соціальних виплат, зарплат і пенсій, майже повністю залежить від зовнішньої фінансової допомоги. Незважаючи на те, що інтернаціональна допомога Україні нарощується, вона залишається недостатньою для вирішення соціально-економічних проблем, що радикально збільшує державний борг та посилює кризові явища в економіці.

Незважаючи на позитивні тенденції, такі як збільшення експорту (зокрема, сільськогосподарських товарів) і стабілізація ринку палива, не слід очікувати істотного поліпшення економічної ситуації до закінчення війни. Насправді здається більш імовірним, що вона погіршуватиметься й надалі, враховуючи те, що росія, швидше за все, продовжить свої атаки на українську інфраструктуру, а майбутнє морського експорту продовольства під питанням. Таким чином, війна викликала найбільший економічний спад в історії незалежної України, так порівнянні з подібним етапом 2021 року, ВВП України знизився на 19,1 % у першому кварталі 2022 р., в другому на 37,2 %, з січня по вересень 2022 року валовий внутрішній продукт впав на 30 % і Національний

Таблиця 1. Оцінки KSE щодо руйнування інфраструктури України станом на вересень 2022 р.

Категорія	Оцінка втрат (млн дол. США)		
	Прямі втрати	Непрямі втрати	Витрати на реконструкцію
Житлове будівництво	47,8	3,5	75,3
Дорожня інфраструктура і аеропорти	35,1	18,7	51,1
Активи компаній	9,7	30,3	19,7
Сільське господарство	4,3	23,4	17,5
Публічна сфера	0,2	6,4	6,6
Транспорт	2,7	0,4	5,0
Освіта	4,4	2,1	5,4
Торгівля	2,1	23,3	3,9
Енергетика	1,8	11,6	3,5
Інше	6,4	10,7	9,7
Загалом	114,5	130,4	197,7

Джерело: адаптовано автором на основі даних Державної служби статистики України [6].

банк України (НБУ) прогнозує подальше падіння ВВП України на 37,5 %. [6].

Послаблюється і українська валюта, так після початку війни НБУ скував вартість гривні, яка на той час становила 29,25 долар США, а у липні 2022 року курс відкоригували до 36,6 гривні за долар, а реальний курс в обмінниках залишається на позначці 41 за долар. Уряд прогнозує, що до кінця 2023 року курс підніметься до 50 гривень за долар. Найбільше українців вразило подорожчання основних продуктів харчування: хліб і хлібобулочні вироби подорожчали на 36,6 %, риба — на 40,7 %, овочі — аж на 84,8 % через окупацію Херсонської області, яка є основним виробником овочів в Україні. Крім того, зросли ціни на пальне (на 66,2 %), що призвело до зростання транспортних витрат (на 41,1 %) [5].

В цій ситуації, розвиток підприємницького сектору є однією з важливих детермінант результативності управління економічним потенціалом нашої держави. Не зважаючи на високу обмеженість і руйнацію усіх видів ресурсів, український уряд продовжує програму надання позик під незначні проценти малому і середньому бізнесу (від 5 до 9%). З початку війни було підписано 13,5 тис. кредитних договорів загалом на 54 млрд. грн (біля 1,5 млрд. дол. США), окрім того, керівництво країни продовжує підтримувати роботодавців, які бажають перенести свій бізнес із охоплених війною районів у безпечніші регіони країни [6].

Вторгнення Росії в Україну викликало колапс зовнішньої торгівлі України, причиною зовнішньоекономічної кризи стала передусім блокада портів України на Чорному та Азовському морях, на які перед війною припадало приблизно 70% зовнішньої торгівлі. Відповідно, у березні експорт впав на 50 %, (рис. 1), а імпорт — до 71 % порівняно з тим же місяцем минулого року. (рис. 2).

Війна викликала величезні втрати в соціальній інфраструктурі країни, так з початку вторгнення росії в Україну, в рамках проекту "росія заплатить", збитки мають вкрай негативну динаміку, табл. 1.

Пріоритетом економічної політики держави, в період воєнного вторгнення, має бути реалізація перспектив членства України в ЄС, це знаковий крок, який не слід недооцінювати, враховуючи, що шлях до повноправного членства може бути довгим і невизначеним. Посилення ізоляваності супротивника на міжнародній

арені, про що свідчить голосування Генеральної Асамблеї ООН за засудження агресії росії та виключення її з Ради ООН з прав людини, рішення Китаю, які передбачають "безмежність" партнерства з росією, і Індії, яка зменшує залежність від російського енергетичного та військового експорту дадуть конкретні результати у вирішенні економічних питань. Глибинність конфлікту інтересів в період воєнної агресії проявляється на двох рівнях, а саме між росією та Україною та між росією та Заходом по визначенню шляхів реалізації фундаментальних принципів безпеки та світопорядку. Життєздатність нормалізації посткризових відносин з російським агресором, тепер здається менш сприятливою, ніж під час холодної війни, коли Кеннеді і Хрущов сподівались рухатись до покращення американсько-радянських відносин" [10].

Не зважаючи на ускладнення економічної і політичної ситуації викликаній воєнною агресією потрібно прагнути до налагодження післяконфліктних відносин, заснованих на стабільності та прагматизмі, досягненні взаємоприйнятних економічних результатів війни [11]. Перспективи завершення війни на вигідних для України та Заходу умовах також можна покращити, спираючись на успіх України та солідарність Заходу, щоб використати втрати росії на полі бою та шкоду, завдану її економіці. Значна частина цього просто залежить від того, що Захід продовжить дотримуватися цього курсу дій: зберегіти єдність, посилюючи санкції та міжнародний тиск на Росію, а також підтримувати Україну у військовому та політичному плані.

Збереження існуючої траєкторії, яка вже зірвала військові цілі росії та підірвала життєздатність тривалої кампанії по Україні, посилення тиску на агресора через економічне та військове виснаження може змусити росію опинитись у ситуації, коли її імперативи вести переговори чи досягати компромісу вийдуть на перший план, а шлях до виходу стане більш привабливим. Це створює нові можливості для примусової дипломатії, націленої на домовленості про припинення військової агресії. Західні країни продовжують нарощувати зусилля, для забезпечення українських сил системами протиповітряної оборони, безпілотниками, бронетехнікою, артилерією, танками та протикорабельними ракетами для захисту своєї незалежності, це буде всеосяжна стратегією примусу проти росії. Концепція економічного успіху політики держави має по-

лягати в тому, щоб змінити бачення агресором реальних обсягів витрат через економічне та військове виснаження, посилити сподівання покласти край війні, залишивши російську економіку нездатною до розвитку і відновлення.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, програмно-цільовий підхід до економічного розвитку України, в період воєнної агресії, передбачає комплекс дій держави, громадянського суспільства, бізнесу і представників міжнародного партнерства налаштованих на реалізацію конкретних дій для відновлення економіки. Потрібні інструменти обґрунтування адресної допомоги бізнесу, механізми більшої ефективного впливу на його відновлення та розширення, збільшення доходності і конкурентоздатності територіальних громад, збереження людського потенціалу тощо.

Важливою метою державної політики в сфері економіки має стати залучення національних та зарубіжних донорів до відновлення економіки, це створить ефект масштабу і відновить мультиплікаційні впливи на інвестиції і макроекономічні показники. Великому бізнесу держава має запропонувати додаткові стимули, щоб спонукати його до активної участі у відновленні країни, через фінансову (гранти, позики, податкові пільги) мотивацію, податкову мотивацію, зниження податків на майно або податкові пільги на діяльність у воєнній галузі тощо. Так, зниження на 10% державних і місцевих податків на бізнес розширить довгострокову підприємницьку діяльність і підвищить зайнятість, створення нових робочих місць, що забезпечить значні економічні переваги для громадян держави.

Державі, в умовах посилення міграції найбільш кваліфікованої робочої сили за межі України, потрібні результативні програми з працевлаштування наявних в країні громадян, пошуку потенційних кадрів, що передбачає збір інформації про потреби територіальних громад, програми навчання працівників новим технологіям і кращим методам роботи організації, бізнес-планування та маркетингу. Потрібні програми розвитку ринку капіталу, що збільшить пропозицію капіталу для нових малих підприємств за допомогою кількох методів. Прямі кредити малому бізнесу з місцевих та державного бюджетів, створення державних позичкових фондів, за рахунок державних субсидій, державного фінансування грантів з управління економічним розвитком, за рахунок отримання інвестицій від уряду, банків та міжнародних донорів.

Державі потрібно створити резерви на покриття збитків за кредитами для малого та середнього бізнесу для банків, що надають кредити підприємствам із понад нормою ризику. Більшість політичних проблем можна зменшити шляхом створення незалежних фінансових установ або субсидування фінансування приватного сектору за рахунок міжнародної допомоги. Економічна політика воюючої держави має бути спрямована на розвиток індустрії високих технологій, перш за все у воєнній галузі, що передбачає допомогу західних донорів по фінансуванню інтенсивного використання нових науково-технічних знань.

Високотехнологічні галузі, не зважаючи на складну фінансову ситуацію, викликану війною, мають бути пріоритетом економічної і науково-технічної політики держави на всіх рівнях, включаючи мотивацію персоналу, створення соціальної інфраструктури тощо. Набір персоналу має бути спрямований на високотехнологічні галузі, це основа розвитку високих технологій та загального економічного розвитку країни. Зростання високих технологій більше залежить від доступу до знань, вироблених у університетах. Що потрібно враховувати в державному фінансуванні освітніх програм місцевих університетів, як постачальників знань і висококваліфікованих кадрів.

Ефективна економічна політика має зосереджуватись на відновленні підприємств, територій, людських і фінансових ресурсів, які вже працюють в державі та на заохочуванні нових підприємств та людських ресурсів, що покращить якість господарської діяльності. Ефективна політика забезпечується спрямованістю держави на життєві цикли підприємств та домогосподарств, як особливі етапи їх формування та розвитку. Економічна політика держави буде ефективнішою, якщо вона аналізує попит на робочу силу, прагне розширити робочі місця, кількість і якість працівників.

Істотно має збільшитися міжнародна фінансова підтримка України з метою збереження макроекономічної стабільності у воєнний період, для цього потрібно більше фінансових ресурсів для реконструкції та відновлення в наступні роки, для відбудови соціальної інфраструктури, що вимагатиме фінансування в сотні мільярдів доларів. Тому Україна вже почала пошуки мобілізації коштів для реалізації проектів, також докладаються юридичні зусилля для доступу до заморожених російських активів для потреб відновлення. Накладення арешту на ці кошти потребує розробки відповідного законодавчих процедур, це буде наріжним каменем майбутньої мобілізації міжнародної підтримки, інструментом для зміцнення впевненості і довіри населення до воєнних адміністрацій.

Література:

1. A struggle to survive. Ukraine's economy in wartime. OSW Centre for Eastern Studies. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2022-10-18/a-struggle-to-survive-ukraines-economy-wartime> (дата звернення: 27.01.2023 р.).
2. Astrov V. Ukraine: current economic situation and future prospects (publication). Wiiw.ac.at. URL: <https://wiiw.ac.at/ukraine-current-economic-situation-and-future-prospects-p-403.html> (date of access: 25.01.2023).
3. Bullough O, (2015), Welcome to Ukraine, the most corrupt nation in Europe, in: The Guardian, 06 February 2015, <https://www.theguardian.com/news/2015/feb/04/welcome-to-the-most-corrupt-nation-in-europe-ukraine> (дата звернення: 23.01.2023).
4. Current health expenditure (% of GDP) — Ukraine | Data. World Bank Open Data | Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.CHEX.GD.ZS?locations=UA> (дата звернення: 29.01.2023).
5. Economic outcomes and prospects of Ukraine: progress, regress or status quo?. Міжнародний Центр Перспективних Досліджень. URL: <https://icps.com.ua/>

en/studies-icps/economic-analysis/economic-outcomes-and-prospects-of-ukraine-progress-regress-or-status-quo/ (дата звернення: 30.01.2023).

6. Parkhurst J. O., Chilongozi D., Hutchinson E. Doubt, defiance, and identity: Understanding resistance to male circumcision for HIV prevention in Malawi. *Social Science & Medicine*. 2015. Vol. 135. P. 15—22. URL: <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2015.04.020> (дата звернення: 30.01.2023).

7. Building an economic governance framework fit for the challenges ahead. European Commission — European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_6562 дата звернення: 31.01.2023).

8. Rushton S., Williams O. D. Frames, Paradigms and Power: Global Health Policy-Making under Neoliberalism. *Global Society*. 2012. Vol. 26, no. 2. P. 147—167. URL: <https://doi.org/10.1080/13600826.2012.656266> (дата звернення: 29.01.2023).

9. Shiffman J. Global Health as a Field of Power Relations: A Response to Recent Commentaries. *International Journal of Health Policy and Management*. 2015. Vol. 4, no. 7. P. 497—499. URL: <https://doi.org/10.15171/ijhpm.2015.104> (дата звернення: 27.01.2023).

10. Heyets V., 2016. Ukraine's economy: key problems and prospects, *Economy and Forecasting*, issue 1, pp. 7—22. URL: <https://ideas.repec.org/a/eip/journal/y2016i1p7-22.html> (дата звернення: 29.01.2023).

11. Ukrinform. Провідні IT-компанії долучаються до розробки eZdorovya. Укрінформ — актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2750237-providni-itkompanii-dolucatsa-dorozrobki-ezdorovya.html> (дата звернення: 23.01.2023).

12. World Health Organization, 2018, Life expectancy at birth (years), WHO European Region, European Health Information Gateway, https://gateway.euro.who.int/en/indicators/hfa_43-1010-lifeexpectancy-at-birth-years/. (дата звернення: 23.01.2023).

References:

1. OSW Centre for Eastern Studies (2022), "A struggle to survive. Ukraine's economy in wartime", available at: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2022-10-18/a-struggle-to-survive-ukraines-economy-wartime> (Accessed 27 January 2023).

2. Astrov, V. (2006), "Ukraine: current economic situation and future prospects (publication)", Wiiw Research Reports, available at: <https://wiiw.ac.at/ukraine-current-economic-situation-and-future-prospects-p-403.html> (Accessed 25 January 2023).

3. Bullough, O. (2015), "Welcome to Ukraine, the most corrupt nation in Europe", *The Guardian*, available at: <https://www.theguardian.com/news/2015/feb/04/welcome-to-the-most-corrupt-nation-in-europe-ukraine> (Accessed 23 January 2023).

4. The World Bank (2022), "Current health expenditure (% of GDP) — Ukraine", available at: <https://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.CHEX.GD.ZS?locations=UA> (Accessed 29 January 2023).

5. International Centre for Policy Studies (2018), "Economic outcomes and prospects of Ukraine: progress, regress or status quo?", available at: <https://icps.com.ua/en/studies-icps/economic-analysis/economic-outcomes-and-prospects-of-ukraine-progress-regress-or-status-quo/> (Accessed 30 January 2023).

com.ua/en/studies-icps/economic-analysis/economic-outcomes-and-prospects-of-ukraine-progress-regress-or-status-quo/ (Accessed 30 January 2023).

6. Parkhurst, J. O., Chilongozi, D. and Hutchinson, E. (2015). "Doubt, defiance, and identity: Understanding resistance to male circumcision for HIV prevention in Malawi", *Social Science & Medicine*, vol. 135, pp. 15—22. doi:10.1016/j.socscimed.2015.04.020.

7. European Commission (2022), "Building an economic governance framework fit for the challenges ahead", available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_6562 (Accessed 31 January 2023).

8. Rushton, S. and Williams, O. D. (2012), "Frames, Paradigms and Power: Global Health Policy-Making under Neoliberalism", *Global Society*, vol. 26 (2), pp. 147—167. doi:10.1080/13600826.2012.656266/

9. Shiffman, J. (2015), "Global Health as a Field of Power Relations: A Response to Recent Commentaries", *International Journal of Health Policy and Management*, vol. 4(7), pp. 497—499. doi:10.15171/ijhpm.2015.104.

10. Heyets V. (2016), "Ukraine's economy: key problems and prospects", *Economy and Forecasting*, issue 1, pp. 7—22. available at: <https://ideas.repec.org/a/eip/journal/y2016i1p7-22.html> (Accessed 29 January 2023).

11. Ukrinform (2019), "Leading IT companies will join the development of eZdorovya", available at: https://gateway.euro.who.int/en/indicators/hfa_43-1010-life-expectancy-at-birth-years (Accessed 23 January 2023).

12. World Health Organization: European Health Information Gateway (2018), "Life expectancy at birth (years)", available at: https://gateway.euro.who.int/en/indicators/hfa_43-1010-life-expectancy-at-birth-years/ (Accessed 26 January 2023).

Стаття надійшла до редакції 13.02.2023 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73